

УДК 330.101

О. М. КИТЧЕНКО, К. В. КАРПУТОВА
ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті розглядаються проблеми тінізації економіки України, які частіше за все пов'язані з недосконалою податковою системою. В роботі проаналізовані основні способи та стадії процесу відмивання «брудних грошей», також проведено аналіз основних напрямів боротьби з тіньовою економічною діяльністю. Відображено головні методи оцінки рівня тінізації економіки та методи, якими користується Міністерство економічного розвитку і торгівлі України для складання статистичної інформації щодо рівня тінізації економіки. Розглядаються напрями та шляхи подальшої детінізації української економіки. Проведений статистичний аналіз дозволив виявити рівень тінізації економіки держави та відобразити набір дій та рішень Державної аудиторської служби України для детінізації економічних структур. Основні дії Державної аудиторської служби спрямовані на застосування перевірок та накладання штрафів на порушників. Відображені статистичні данні, щодо відмивання грошей у різних країнах світу та зроблений порівняльний аналіз цих даних. Під час роботи над заходами щодо запобігання досліджуваного явища основна увага приділяється законодавчій базі. Виявлено, що найбільш дієвим є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Також запропоновані заходи щодо запобігання вивезення із країни «брудних грошей» на законодавчому та політичному рівнях. Відображені реальні дії держави у боротьбі з корупцією. Проведений аналіз масштабів та тенденцій відмивання «брудних грошей», який свідчить про відсутність кордонів та законодавчих меж щодо протидії цьому явищу. Запропоновані певні кроки для стримування цього явища. До основних з них належать: обмеження, що накладаються на антикорупційні органи влади, проведення судової реформи, впровадження електронних інформаційних систем та позбавлення деяких гілок влади можливості втручання в економічну діяльність держави.

Ключові слова: гроші, тіньова економіка, детінізація, «відмивання» грошей, держбюджет, податки, боротьба з корупцією.

Е. Н. КИТЧЕНКО, К. В. КАРПУТОВА
ТЕНЕВОЙ СЕКТОР ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье рассматриваются проблемы тенизации экономики Украины, которые чаще всего связаны с несовершенной налоговой системой. В работе проанализированы основные способы и стадии процесса отмывания «грязных денег», также проведен анализ основных направлений борьбы с теневой экономической деятельностью. Отображены главные методы оценки уровня тенизации экономики и методы, которыми пользуется Министерство экономического развития и торговли Украины для составления статистической информации по уровню тенизации экономики. Рассматриваются направления и пути дальнейшей детенизации украинской экономики. Проведенный статистический анализ позволил выявить уровень тенизации экономики страны и отразить набор действий и решений Государственной аудиторской службы Украины для детенизации экономических структур. Основные действия Государственной аудиторской службы направлены на проведение проверок и наложение штрафов на нарушителей. Отражены статистические данные, по отмыванию денег в разных странах мира и сделан сравнительный анализ этих данных. Во время работы над направлениями по предотвращению исследуемого явления основное внимание уделяется законодательной базе. Выведено, что наиболее действенным является Закон Украины «О предотвращении и противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем». Также предложены меры по предотвращению вывоза из страны «грязных денег» на законодательном и политическом уровнях. Отражены реальные действия государства в борьбе с коррупцией. Проведенный анализ масштабов и тенденций отмывания «грязных денег», свидетельствует об отсутствии границ и законодательных границ по противодействию этому явлению. Предложены определенные шаги для сдерживания этого явления. К основным из них относятся: ограничения, налагаемые на антикоррупционные органы власти, проведение судебной реформы, внедрение электронных информационных систем и лишение некоторых ветвей власти возможности вмешательства в экономическую деятельность государства.

Ключевые слова: деньги, теневая экономика, детенизация, «отмывание» денег, госбюджет, налоги, борьба с коррупцией.

О.М. KITCHENKO, K.V. KARPUTOVA
SHADOW SECTOR OF UKRAINIAN ECONOMY

The article deals with the problems of shadowing of the Ukrainian economy, which are most often related to the imperfect tax system. The paper analyzes the main methods and stages of the money laundering process, as well as analyzes the main areas of the fight against shadow economic activity. The main methods of assessing the level of shadow economy and the methods used by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine for compiling statistical information on the level of shadow economy are shown. The directions and ways of further shadowing of the Ukrainian economy are considered. The conducted statistical analysis allowed to reveal the level of shadowing of the state's economy and reflect the set of actions and decisions of the State Audit Office of Ukraine for the shadowing of economic structures. The main actions of the State Audit Service are aimed at applying inspections and imposing fines on violators. The statistics on money laundering in different countries of the world are shown and a comparative analysis of these data is made. While working on measures to prevent the phenomenon under investigation, the focus is on the legislative framework. It was found that the most effective is the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime". Also, measures are proposed to prevent the export of "dirty money" from the country at the legislative and political levels. The real actions of the state in the fight against corruption are shown. An analysis of the scale and trends of "dirty money" laundering, which shows the absence of borders and legal limits to counteract this phenomenon. Some steps are proposed to restrain this phenomenon. The main ones include: restrictions imposed on anti-corruption authorities, judicial reform, the introduction of electronic information systems and the deprivation of some branches of power in the possibility of interference in the economic activity of the state.

Keywords: money, shadow economy, money laundering, money laundering, state budget, taxes, fight against corruption.

Вступ. На сьогодні проблема тінізації вітчизняної економіки стає все більш актуальною. Не можливо однозначно стверджувати, що питання тінізації

економіки стосуються лише України, тому що світові тенденції свідчать про те, що велика частка країн, що розвиваються, також потерпають від цієї проблеми.

Основним складним питанням, яке виникає через зростання тіньового сектору є зменшення надходжень до державних бюджетів, що частіше за все пов'язано з неефективною податковою політикою. В свою чергу, уряди багатьох країн досить активно та вдало справляються з цією проблемою та мають багатий досвід вирішення питань, пов'язаних з детінізацією економіки. Саме тому дослідження основних напрямів, пов'язаних з такими явищами як тіньова економіка та детінізація української економіки, мають актуальний характер та потребують вивчення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Значну увагу проблемі протидії «відмивання» грошей, отриманих протизаконним шляхом, в своїх дослідженнях приділяють вчені-економісти та фахівці з питань тінізації економіки: О.І.Барановський [1], К.Котке, А.Базилук, В.К.Васенко, О.С.Челядіна [2], В.Г.Краснов [3], С.Г.Гуржій, О.Л.Копиленко та Я.В.Янушевич [4], Т.Г.Кубах [5] та ін. В цих роботах основний акцент робиться на оцінці, виявленні та подальшому аналізі частки доходів підприємств і організацій, що не надходить до держбюджету. Також розглядаються напрями та шляхи подальшої детінізації української економіки. На наш погляд, актуальними все ще залишаються питання, пов'язані з самим розумінням сутності термінів «тіньова економіка» та «брудні кошти», які потребують більш детального розгляду. Метою роботи є загальний огляд основних способів та стадій процесу відмивання «брудних грошей», а також аналіз основних напрямів боротьби з тіньовою економічною діяльністю.

Викладення основного матеріалу дослідження. Тіньова економіка – вид економічної діяльності, спрямованої на отримання заборонених доходів, ухиляння від державного, наддержавного і громадського контролю та сплати податків при здійсненні легальних видів економічної діяльності [6].

Тіньова економіка – господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці [7].

Ці два визначення одного явища, дуже схожі між собою, але дещо різні. Якщо економічний словник відображає причину: чому людина починає займатися нелегальними видами економічної діяльності, то Вікіпедія – пояснює, які існують наслідки такої діяльності для держави в цілому.

Процвітання та розширення тіньового сектору економіки призводить до значних втрат держбюджету країни в цілому, що в свою чергу має ряд кризових наслідків. Одним з яких є отримання країною кредитних коштів у інших країн та МВФ, з метою усунення та «залатування дирок» у держбюджеті [8], а також збільшення податкових ставок та комунальних тарифів для населення. Якщо тінізацію економіки не регулювати, то це явище набирає лавиноподібний характер та його стримування стає майже неможливим.

Детінізація української економіки на сьогодні відбувається в результаті дій з боку держави, які призводять до таких змін:

– останній рік показав хоч незначні, але стабільні позитивні макроекономічні ознаки. Це відбулось завдяки політиці направлених на збільшення внутрішнього попиту, яка призвела до незначного збільшення доходів населення в порівнянні з минулими роками;

– подальше впровадження державою політики реформування вітчизняної економіки та збільшення інвестиційної складової, дало поштовх до збільшення ділової активності малого та середнього бізнесу.

Однак ще й досі залишається певний ряд проблем, які стримують подальшу детінізацію та ускладнюють подальший активний розвиток економіки держави в цілому.

Одним з головних на сьогодні залишається питання існування безконтрольних та непідвладних територій, які були утворені під час конфлікту на сході країни та в Криму.

Крім вищезазначеного фактору існує ще певний ряд причин, які не дають державі повною мірою не допустити ще більшої тінізації економічного сектору:

– низька, а іноді і повністю відсутня довіра до інститутів влади;

– ряд факторів зовнішнього середовища, що завдають шкоди стабільному розвитку фінансової системи.

Існує багато методів оцінки тінізації економіки, які належать до двох великих груп:

- мікрометоди (прямі);
- макрометоди (непрямі).

Мікрометоди засновані на зборі інформації шляхом проведення спеціальних обстежень, опитувань та їх аналізі відповідно до вимог законодавства. Тобто вони зображують тінізацію економіки за базовими статистичними даними.

Макрометоди передбачають отримання інформації від зведених макроекономічних показників. Вони спрямовані на забезпечення найбільш повної реєстрації тіньових економічних явищ, виявлення та вивчення масових статистичних закономірностей.

Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ) [9] використовуються такі методи визначення рівня тіньової економіки: прямий - "витрати населення - роздрібний товарообіг"; непрямі - фінансовий, монетарний, електричний.

Як свідчать дані МЕРТ, то рівень тіньової економіки у І півріччі 2018 року зменшився порівняно з відповідним періодом 2017 року на 3 відсоткових пункти і склав 33% від обсягу офіційного ВВП [10].

Методи, які застосовуються під час проведення оцінки рівня тінізації економіки показують поступове зменшення цього показника і порівнянні з І кварталом 2017 року.

Так, метод “витрати населення – роздрібний товарообіг” показує зменшення рівня тіньової економіки до 48% від обсягу офіційного ВВП.

Розрахунок методом збитковості підприємств, показує зменшення рівня тіньової економіки до 24% від обсягу офіційного ВВП.

Також спостерігається зменшення показника, що розглядається при проведенні розрахунків

електричним методом до 29% від обсягу офіційного ВВП.

За підрахунками, що були здійснені монетарним методом рівень тіньової економіки зменшився до 25% від обсягу офіційного ВВП.

Попри незначні позитивні зміни, які відбуваються і свідчать про зменшення рівня тінізації вітчизняної економіки, все ще залишаються значними ризики, пов'язані з «відмиванням грошей». Це відбувається насамперед через велику кількість проявів корупції в органах влади, фіктивне підприємництво, ухилення від сплати податків та ін.

Однією з найпоширеніших світових фінансових проблем сьогодення є зростання кількості випадків «відмивання» «брудних» грошей або грошей, отриманих протизаконним шляхом.

В літературі існує таке визначення поняття «Відмивання грошей» – операція, в процесі якої приховуються походження, призначення грошового платежу[7]. Цей процес несе велику шкоду для економіки держави, від великих злочинів з метою приховання походження грошей до зростання інфляції у країні. Відтік мільярдів доларів на рік з економічної системи ставить під загрозу не тільки стабільність та розвиток окремих національних економік, а й міжнародної фінансової системи в цілому.

Гроші – особливий товар, що є загальною еквівалентною формою вартості інших товарів та послуг. Гроші виконують функції мірила вартості та засобу обігу. Крім того, вони є засобами нагромадження капіталу та платежу.

Термін "відмивання грошей" (money laundering) виник в 30 –х роках 20 ст. у США, коли в країні був прийнятий закон, що накладав заборону на вільний продаж алкогольних напоїв, який в майбутньому отримав назву «сухого закону». Одним з найпоширеніших негативних наслідків цього закону стало нелегальне розповсюдження та контрабанда алкогольної продукції. Доходи отримані в результаті контрабанди, в подальшому витрачалися на розвиток мереж пральних автоматів, які в свою чергу, мали легальний статус. Саме тому й виник сам термін «відмивання грошей».

На міжнародному рівні юридично закріплено цей термін було 20 грудня 1988 року на Віденській конференції в Конвенції ООН – «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» [11].

Згідно зі статтею 3 конвенції легалізація («відмивання») доходів від злочинної діяльності – конверсія або переведення власності, що отримана внаслідок будь-якого правопорушення з метою приховування незаконного джерела власності з тим, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої дії. [12]

Саме прийняття конвенції було пов'язане з тим, що зростання тенденцій незаконного виробництва, попиту і обігу наркотичних засобів психотропних речовин почали становити серйозну загрозу для здоров'я і добробуту людей і справляти негативний

вплив на економічні, культурні й політичні основи суспільства, а все це разом підриває економіку і створює загрозу для стабільності, безпеки і суверенітету держав. Тому наприкінці XX ст. світова спільнота заговорила про необхідність і важливість прийняття певних нормативно-правових актів міжнародного характеру, що визначали б загальні рекомендації щодо боротьби з відмиванням грошей та їх легалізації. (із статусу Конвенції) [13].

У Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» визнано, що до легалізації («відмивання») доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані з коштами (власністю), одержаними внаслідок вчинення злочину, спрямовані на приховування джерел походження зазначених коштів (власності) [14].

Українські науковці С. Вовк та В. Кисель вважають, що «у країні, де більша частина ВВП знаходиться у тіні, «відмивателів» слід шукати саме у найбагатших, бюджетоутворюючих національних галузях економіки: нафтогазовому комплексі, електроенергетиці та металургії. До найбільших каналів відмивання «брудних» грошей відносяться: сфера послуг, банківський сектор та сектор небанківських фінансових установ [15].

В Україні існує своя специфіка «брудних грошей». Більшу частину незаконно вивезеної і ввезеної грошової маси пов'язують не з криміналітетом, а з політиками, чиновниками та діячами різних гілок влади.

Процеси, пов'язані з «відмиванням брудних» грошей, мають певний ряд негативних наслідків для держав, що відмовляються від жорсткого контролю над цим явищем на міжнародному рівні. До основних негативних наслідків можна віднести:

- відсутність контролю над масою «брудних грошей» в обороті, призводить до руйнування економіки тієї країни, що приймає таку готівкову грошову масу;

- надлишкова маса готівки призводить до зростання попиту на неї, що в свою чергу веде до інфляції;

- безпосередньо відтік великої кількості грошової маси – руйнівне явище для економіки будь-якої країни.

Основним джерелом такої маси готівки, що безконтрольно покидає та прибуває до країни є види економічної діяльності, які важко враховувати та які носять завідома протиправний характер. Саме важкість врахування таких видів діяльності не дозволяє в повній мірі визначити повний масштаб існуючої проблеми.

Дослідження «Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?» [16], які проводилися на протязі 1991 – 2015 років, дали змогу, хоча б поверхнево визначити середній розмір тіньової економіки України. Так, рівень тінізації економіки нашої країни в 1991 році складав 44,8%

ВВП, а в 2015 році - 42,9%. Як бачимо, за ці роки не відбулося значних змін в розрахунках.

Для порівняння: в Польщі показники тіньової економіки становили 25,1% в середньому і 16,67% ВВП в 2015 році, в Азербайджані - 52,19% і 43,66%, Грузії - 64,87% і 53,07%.

У Казахстані в середньому 38,88% і 32,82% у 2015 році, Молдові - 43,43% і 39,68%, Таджикистані - 42,99 і 37,73%, Киргизстані - 37,92% і 30,78 %, Естонії - 23,8% і 18,49%, Латвії - 22,23% і 16,62%, Литві - 25,15% і 18,65% ВВП.

У розвинених країнах об'єм тіньової економіки становить 7-15% ВВП (США, Нідерланди, Японія, Швейцарія, Сінгапур).

Під час інтерпретації результатів вищезгаданого дослідження автори враховували основні два напрями: «неспостережувані» сектори економіки та «статистичне підпілля», які вбирають в себе доходи від кримінальної діяльності, економічні дії що не можливо відслідкувати та обчислити статистично (діяльність домогосподарств тощо).

Існує певний ряд інструментів та важелів, які використовує уряд держави задля протидії «відмивання брудних грошей» та зменшення впливу тіньового сектору на економіку країни.

Основним з цих інструментів є Кримінальний кодекс України, який передбачає карну відповідальність за діяльність, пов'язану з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом [17]. Також проводиться робота в правовому полі, де виділяють:

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [18].

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [19].

3. Координаційний комітет з боротьби з організованою злочинністю і корупцією [20].

4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму».

5. Створення Держаудитслужби [21].

Держаудитслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю. Вона контролює усі фінансові надходження у державі, здійснює контроль надходжень грошей, проводить оцінку достовірності фінансової звітності підконтрольних установ та вживає заходи до усунення порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб.

За розрахунками міжнародної організації Transparency International у 2017 році Україна за індексом сприйняття корупції – CPI має 30 балів із 100 можливих і посіла 130 місце зі 180 країн [22].

Також для запобігання та боротьби з тіньовою економікою органи Держаудитслужби проводять спеціальні заходи контролю, пов'язані з проведенням ревізій і перевірок, які дають можливість виявити та запобігти порушенням в цій сфері. Так, за січень-березень 2018 р. цими органами проведено загалом 439

заходів державного фінансового контролю, на 390 підприємствах виявлено порушень на загальну суму 561,5 млн. грн., з них при використанні державних ресурсів – на суму 420,2 млн. грн., комунальних ресурсів – на суму майже 140,6 млн. гривень.

Висновки. Аналіз масштабів та тенденцій відмивання «брудних грошей» у світі говорить, що на сьогодні майже взагалі відсутні кордони та законодавчі межі щодо протидії цьому явищу. Повністю подолати проблему економічної злочинності ще не вдалося жодній країні. Але можна однозначно стверджувати, що певні кроки в цьому напрямку ведуться, не лише на рівні окремих держав, а й на загальносвітовому рівні. Кожного року зменшується відсоток країн, в яких ще й досі не ведеться ніякої боротьби з цією проблемою.

Проблема тінізації економічного сектору України турбує уряд, який робить певні кроки, для запобігання та стримування цього явища. Для покращення ситуації в цій сфері необхідно прийняти ряд певних заходів, як на законодавчому так і на політичному рівнях. По-перше, обмежити незалежність новостворених антикорупційних органів та випадків тиску на журналістів та громадських активістів, які працюють у сфері протидії корупції. По-друге, створити Антикорупційний суд та продовжити судову реформу. По-третє, продовжити впровадження електронних державних інформаційних систем. По-четверте, позбавити правоохоронні органи права втручатися в економічну діяльність.

Впровадження цих заходів дозволить більш ефективно боротися з «брудними грошима» та надасть можливість забезпечити подальший економічний і соціальний розвиток нашої держави.

Список літератури

1. Барановський О.І. «Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання. О.І. Барановський. – Х.: Вид-во «Форт», 2003. – 472 с. – с.44.
2. Васенко В.К., Челядіна О.С. Боротьба з легалізацією (відмиванням) незаконно отриманих грошей: *Науковий журнал «Безпека і право»*. – Харків, 2012. – URL: <http://pb.univd.edu.ua>
3. В. Г. Краснов. Економічний зміст «брудних» грошей та проблеми їх кваліфікації: наукова стаття. – Харків, 2010. – URL: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/254/1/15_11.pdf.
4. С.Г. Гуржій, О.Л. Копиленко, Я.В. Янушевич та ін. *Типові схеми відмивання коштів, набутих злочинним шляхом, та механізми їх виявлення*: посібник. Боротьба з відмиванням коштів: правовий, організаційний та практичний аспект./ С.Г. Гуржій, О.Л.Копиленко, Я.В. Янушевич та ін. – К.: Парлам. вид-во, 2005. – 216 с – с.20-27.
5. Кубах Т.Г. Деякі аспекти легалізації доходів на ринку капіталу: наукова стаття. – URL: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_F/Kubakh_3.pdf.
6. Економічний енциклопедичний словник. Тіньова економіка URL: <https://subject.com.ua/economic/slovnik/7671.html>
7. Вікіпедія вільна енциклопедія URL: <https://uk.wikipedia.org>
8. Міжнародний валютний фонд URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>
9. Міністерство економічного розвитку і торгівлі URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні торгівлі URL: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/>. 2018
11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096.

13. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948
14. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
15. Демківський А.В. Гроші та кредит: Навч. посібник. – К.: Дакор, 2014. – 528 с
16. Дослідження «Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?» URL: <https://www.imf.org>
17. Кримінальний кодекс України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
18. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
19. Закон України «Про банки і банківську діяльність» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
20. Указ Президента України про Координаційний комітет з боротьби з організованою злочинністю і корупцією URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561/93>
21. Державна Аудиторська Служба URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>
22. Transparency International Ukraine URL: <https://ti-ukraine.org/>
7. VikipediYA vil'na encyklopediya [Wikipedia is a free encyclopedia] URL: <https://uk.wikipedia.org>
8. Mizhnarodnij valyutnij fond [International Monetary Fund] URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>
9. Ministerstvo ekonomichnogo rozvitku i torgivli [Ministry of Economic Development and Trade] URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. Zagal'ni tendencii tin'ovoї ekonomiki v Ukraїni torgivli [General trends of the shadow economy in Ukraine trade] URL: https://issuu.com/mineconomdev/docs/_____.2018
11. Konvenciya Organizacii Ob'ednanih Nacij pro borot'bu proti nezakonного obigu narkotichnih zasobiv i psihotropnih rechovin [United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances] URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
12. Konvenciya Organizacii Ob'ednanih Nacij pro borot'bu proti nezakonного obigu narkotichnih zasobiv i psihotropnih rechovin [United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances] URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
13. Konvenciya Radi Evropi pro vidmivannya, poshuk, arest ta konfiskaciyu dohodiv, oderzhanih zlochinnim shlyahom, ta pro finansuvannya terorizmu [Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism] URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948
14. Zakon Ukraїni «Pro zapobigannya ta protidiyu legalizacii (vidmivannyu) dohodiv, oderzhanih zlochinnim shlyahom» [Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction of the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime"] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
15. Demkivskij A.V. Groshi ta kredit [Demkovsky AV Money and credit]: Navch. posibnik. - Kyiv.: Dakar, 2014. - 528 p
16. Doslidzhennya «Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?» [Research «Shadow Economies Around the World Study: What Did We Learn over the Last 20 Years?»] URL: <https://www.imf.org>
17. Kriminal'nij kodeks Ukraїni [The Criminal Code of Ukraine] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
18. Zakon Ukraїni «Pro finansovi poslugi ta derzhavne reguluvannya rinku finansovih poslug» [The Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of the Financial Services Market"] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
19. Zakon Ukraїni «Pro banki i bankivsk'ku diyal'nist'» [Law of Ukraine "On Banks and Banking"] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
20. Ukaz Prezidenta Ukraїni pro Koordinacijnij komitet z borot'bi z organizovanoyu zlochinnistyu i korupciyu [Decree of the President of Ukraine on the Coordinating Committee on Combating Organized Crime and Corruption] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561/93>
21. Derzhavna Auditors'ka Sluzhba [The State Audit Office of Ukraine] URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>
22. Transparency International Ukraine URL: <https://ti-ukraine.org/>

References (transliterated)

1. Baranovs'kij O.I. «vidmivannya» groshej: sutnist' ta shlyahi zapobigannya - [Baranovsky O.I. "Laundering" of money: the essence and ways of prevention] Kharkiv, 2003. - 472 p. - p.44.
2. Vasenko V.K., Chelyadina O.S. Borot'ba z legalizaciyu (vidmivannyam) nezakonno otrimanih groshej: naukovij zhurnal «Bezpeka i pravo» [Vasenko V.K., Chelyadina O.S. Fighting against legalization (laundering) of illegally obtained money] : naukovij zhurnal «Bezpeka i pravo»- Kharkiv, 2012. - URL: <http://pb.univd.edu.ua>
3. V. G. Krasnov. Ekonomichnij zmist «brudnih» groshej ta problemi ih kvalifikacii [V.G. Krasnov. Economic content of "dirty" money and problems of their qualification]: naukova stat'ya. - Kharkiv, 2010. - URL: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/254/1/15_11.pdf.
4. S.G. Gurzhij, O.L. Kopilenko, YA.V. YAnushevich ta in. Tipovi skhemi vidmivannya koshtiv, nabutih zlochinnim shlyahom, ta mekhanizmi ih viyavleniya: posibnik. Borot'ba z vidmivannyam koshtiv: pravovij, organizacijnij ta praktichnij. Typical money laundering schemes and mechanisms for their detection: manual. The fight against money laundering: the legal, organizational and practical aspects. – Kharkiv.: Parlam. Spec., 2005. - 216 s - from 20-27.
5. Kubah T.G. Deyaki aspekti legalizacii dohodiv na rinku kapitalu: [Kubakh T.G. Some Aspects of Legalization of Income in the Capital Market]: naukova stat'ya. - URL: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_F/Kubakh_3.pdf.
6. Ekonomichnij enciklopedichnij slovník. Tin'ova ekonomika [Economic Encyclopedic Dictionary. Shadow economy] URL: <https://subject.com.ua/economic/slovník/7671.html>
7. VikipediYA vil'na encyklopediya [Wikipedia is a free encyclopedia] URL: <https://uk.wikipedia.org>
8. Mizhnarodnij valyutnij fond [International Monetary Fund] URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>
9. Ministerstvo ekonomichnogo rozvitku i torgivli [Ministry of Economic Development and Trade] URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. Zagal'ni tendencii tin'ovoї ekonomiki v Ukraїni torgivli [General trends of the shadow economy in Ukraine trade] URL: https://issuu.com/mineconomdev/docs/_____.2018
11. Konvenciya Organizacii Ob'ednanih Nacij pro borot'bu proti nezakonного obigu narkotichnih zasobiv i psihotropnih rechovin [United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances] URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
12. Konvenciya Organizacii Ob'ednanih Nacij pro borot'bu proti nezakonного obigu narkotichnih zasobiv i psihotropnih rechovin [United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances] URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
13. Konvenciya Radi Evropi pro vidmivannya, poshuk, arest ta konfiskaciyu dohodiv, oderzhanih zlochinnim shlyahom, ta pro finansuvannya terorizmu [Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism] URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948
14. Zakon Ukraїni «Pro zapobigannya ta protidiyu legalizacii (vidmivannyu) dohodiv, oderzhanih zlochinnim shlyahom» [Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction of the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime"] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
15. Demkivskij A.V. Groshi ta kredit [Demkovsky AV Money and credit]: Navch. posibnik. - Kyiv.: Dakar, 2014. - 528 p
16. Doslidzhennya «Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?» [Research «Shadow Economies Around the World Study: What Did We Learn over the Last 20 Years?»] URL: <https://www.imf.org>
17. Kriminal'nij kodeks Ukraїni [The Criminal Code of Ukraine] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
18. Zakon Ukraїni «Pro finansovi poslugi ta derzhavne reguluvannya rinku finansovih poslug» [The Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of the Financial Services Market"] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
19. Zakon Ukraїni «Pro banki i bankivsk'ku diyal'nist'» [Law of Ukraine "On Banks and Banking"] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
20. Ukaz Prezidenta Ukraїni pro Koordinacijnij komitet z borot'bi z organizovanoyu zlochinnistyu i korupciyu [Decree of the President of Ukraine on the Coordinating Committee on Combating Organized Crime and Corruption] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561/93>
21. Derzhavna Auditors'ka Sluzhba [The State Audit Office of Ukraine] URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>
22. Transparency International Ukraine URL: <https://ti-ukraine.org/>

Надійшла (received) 24.10.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Кітченко Олена Миколаївна (Китченко Елена Николаевна, Kitchenko Elena Nikolayevna) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри Економіки і маркетингу; м. Харків, Україна; ORCID– <http://orcid.org/0000-0002-3868-5653>; e-mail: lenakitchenko@gmail.com

Карпотова Катерина Володимирівна (Карпотова Екатерина Владимировна, Karputova Katerina Volodymyrivna) - Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9071-9515>; e-mail: ek.karputova@gmail.com